

Sygn. akt I AGa 267/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2020 roku

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Michał Kłos (spr.)

Sędziowie: SA Alicja Myszkowska

SA Joanna Walentkiewicz-Witkowska

Protokolant: sekr. sąd. Malwina Czyż

po rozpoznaniu w dniu 15 października 2020 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą

w Ł., (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą

w Ł. i (...)

(...)w Ł.

o naruszenie posiadania i o wydanie ruchomości

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 18 września 2019 r. sygn. akt X GC 617/16

1. odrzuca apelację w części obejmującej postanowienie o umorzeniu postępowania w zakresie żądania przywrócenia posiadania;

2. oddala apelację w pozostałej części;

3. zasądza od (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R. z tytułu zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. kwotę 8.100 (osiem tysięcy sto) złotych oraz na rzecz (...) M. K. (1) w Ł. kwotę 8.100 (osiem tysięcy sto) złotych.

(...)

Sygn. akt I AGa 267/19

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Łodzi umorzył postępowanie w zakresie żądania przywrócenia posiadania i oddalił powództwo o wydanie podajnika ślimakowego z reduktorem, kotła wodnego z systemem przesyłu wody z pompą, filtra workowego, wentylatora spalin wraz z falownikiem, systemu monitoringu, systemu sterowania, komina, systemu szczelności gazu (...), absorbera, zbiornika z osuszaczem wobec (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

z siedzibą w Ł., wobec (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. oraz wobec (...)M. K. (1) w Ł. oraz ustalił, że w zakresie powództwa o naruszenie posiadania i w zakresie powództwa o wydanie ruchomości rozliczenie kosztów procesu nastąpi w oparciu o zasadę odpowiedzialności stron za wynik procesu i pozostawił szczegółowe wyliczenie kosztów procesu referendarzowi sądowemu.

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny uznaje za podstawę również własnego rozstrzygnięcia, a które w zasadniczych elementach przedstawiają się następująco:

W dniu 26 czerwca 2007 r. (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. i Firma Usługowo – Handlowa (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ((...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R.) zawarły umowę podnajmu budynku stacji termicznego unieszkodliwiania odpadów medycznych i poddzierżawy urządzeń do unieszkodliwiania odpadów medycznych, która to umowa była później jeszcze dwukrotnie aneksowana. Najemcą budynku i dzierżawcą tych urządzeń była (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł., którą łączyła umowa najmu i dzierżawy z Wojewódzkim Szpitalem (...) w Ł. (obecne (...)M. K. (1) w Ł.). W umowie między innymi strony zastrzegły, że powódce przysługuje prawo do demontażu urządzeń wmontowanych w wyniku robót odtworzeniowych oraz ich przejęcia na majątek własny. Kolejna umowa tej treści zawarta została między stroną powodową a – tym razem już – obiema pozwanymi spółkami w dniu 1 października 2011 r.

Stosownie do dalszych ustaleń Sądu pierwszej instancji, przekazanie urządzeń objętych powyższą umową nastąpiło między stronami w formie protokołu. Wśród tych urządzeń znalazły się, zamontowane przez stronę powodową: podajnik ślimakowy z reduktorem i silnikiem, kocioł wodny z systemem przesyłu wody i pompą, wentylator spalin z podstawą i falownikiem, węzeł pomiarowy monitoringu, nowy komin, urządzenie monitoringu spalin i zbiornik z osuszaczem.

Pismami z dnia 5 i 18 listopada 2013 r. pozwane spółki wypowiedziały powódce umowę z uwagi na niewykonywanie lub nienależyte wykonywanie umowy. Próba protokolarnego odbioru przedmiotu dzierżawy w dniu 26 listopada 2013 r. nie zakończyła się sukcesem. W ocenie przedstawicieli pozwanych instalacja była wyłączona co uniemożliwiło jej odbiór z uwagi na brak możliwości jej oceny jako całości, z czym nie zgodzili się przedstawiciele powódki. Po wypowiedzeniu umowy pracownicy strony powodowej nie byli wpuszczani na teren obiektu.

Strona powodowa zakupiła szereg urządzeń i części wymiennych, m. in. rury, pręty, silnik, blacha, falownik, komin, elementy wentylatora, filtr workowy. Zakup tych urządzeń został zaksięgowany i rozliczony przez powódkę. Kupowała również takie elementy jak monitoring emisji zanieczyszczeń, system sterowania, kocioł, absorber, reaktor wentylatora, wkład komina, zbiornik z osuszaczem.

W dniu 30 września 2014 r. pozwane spółki przekazały Wojewódzkiemu Szpitalowi (...) w Ł. (obecne (...). M. K. (1) w Ł.) budynek stacji a także linię technologiczną nr 2, w skład której wchodziły urządzenie i wyposażenie: podajnik ślimakowy z reduktorem, kocioł wodny z systemem przesyłu wody z pompą, filtr workowy, wentylator spalin z falownikiem, systemy monitoringu i sterowania, komin Emiter, system szczelności gazu, adsorber, zbiornik wraz z osuszaczem i systemem sprężonego powietrza. Całość linii technologicznej ujęta jest w wykazie środków trwałych szpitala.

Powódka zdemontowała jedynie system monitoringu i sterowania instalacją oraz analizator.

W oparciu o dowód z opinii biegłego Sąd pierwszej instancji ustalił również, że elementy, których wydania domaga się powódka stanowią typowe elementy instalacji przemysłowych i energetycznych, związanych z energetyką ciepłą. Są przyspawane lub przykręcane śrubami. Są też niezbędne do funkcjonowania spalarni. Po kilku latach pracy ulegają zużyciu. Nie byłby możliwy demontaż instalacji termicznego spalania odpadów bez uszczerbku dla ciągu technologicznego.

Dokonując powyższych ustaleń faktycznych Sąd pierwszej instancji uznał złożone zeznania świadków za wiarygodne lub wiarygodne co do zasady, albowiem świadkowie nie dysponowali dokładną wiedzą odnoszącą się do realiów montażu określonych rzeczy. Opinię biegłego Sąd uznał za miarodajną.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne i ocenę materiału dowodowego Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo winno podlegać oddaleniu. Strona powodowa nie posiada w niniejszej sprawie legitymacji czynnej. Zamontowane przez stronę powodową elementy instalacji nie stanowią bowiem, jako rzeczy połączone w rozumieniu art. 47 § 1 i 2 k.c., odrębnego przedmiotu własności. Zostały bowiem połączone w jedną technologiczną, gospodarczą i funkcjonalną całość. Część z tych urządzeń została zamontowana w sposób trwały (przyspawana). Nie stanowią zarazem rzeczy połączonych jedynie do przemijającego użytku w rozumieniu art. 47 § 3 k.c. Urządzenie te stanowią własność szpitala.

Powyższy wyrok zaskarżyła strona powodowa w całości. Zarzuciła naruszenie: art. 233 k.p.c. poprzez dowolną, niezgodną z zasadami logiki i doświadczeniem życiowym ocenę materiału dowodowego i dokonanie błędnych ustaleń faktycznych; art. 278 § 1 i 233 § 1 k.p.c. a także art. 47 § 2 i 3 k.c. W konkluzji wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu oraz zasądzenie od pozwanych na jej rzecz zwrotu kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwani - (...)M. K. (1) w Ł. w odpowiedzi na apelację zaś (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. oraz (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. na rozprawie wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie na ich rzecz od strony powodowej zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie okazała się uzasadniona.

Wbrew odmiennemu pogładowi apelującej Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej, tj. przede wszystkim wszechstronnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego formułując wniosek, że ruchomości objęte pozwem stanowią części składowe nieruchomości, na terenie której zostały zainstalowane.

Strony łączyła zawarta w dniu 26 czerwca 2007 r. umowa podnajmu budynku stacji termicznego unieszkodliwiania odpadów medycznych i poddzierżawy urządzeń. Mocą tej umowy poprzedniczka prawna powodowej spółki zobowiązała się do podnajmu budynku i poddzierżawy urządzeń od pozwanej spółki (najemcy i dzierżawcy). Umowa ta została następnie w dniu 1 października 2011 r. ponowiona tyle tylko, że wynajmującym i dzierżawcą było już wówczas konsorcjum obu pozwanych spółek. Na podstawie powyższych umów podnajemca budynku i poddzierżawca urządzeń zobowiązał się do prowadzenia działalności polegającej na spalaniu odpadów medycznych pochodzących z (...). M. K. (1) w Ł. przy pomocy poddzierżawianych urządzeń. Z uwagi na konieczność modernizacji stacji musiał w tym celu zakupić i zainstalować określone urządzenia, w tym ruchomości objęte pozwem. Zawarte między stronami umowy, zwłaszcza pierwsza z nich z dnia 26 czerwca 2007 r., miały między innymi uregulować los tych urządzeń po zakończeniu działalności na terenie stacji.

Dalsze rozważania należy zatem poprzedzić przypomnieniem tych postanowień umownych, które mogą mieć znaczenie z punktu widzenia kwalifikacji zamontowanych przez poprzedniczkę strony powodowej rzeczy. Zgodnie z § 2 umowy z dnia 26 czerwca 2007 r. uzgodniono, że celem umowy poddzierżawy jest dokonanie przez stronę powodową odtworzenia linii spalania odpadów niebezpiecznych, obejmującego wymianę zużytych urządzeń oraz demontaż złomowanie i unieszkodliwienie zbędnych elementów spalarni, a następnie dokonanie ich odtworzenia. W § 4 ust. 2 z kolei zastrzeżono uprawnienia powoda do demontażu urządzeń zamontowanych w ramach linii oraz ich przejęcia na użytek własny. Podobnie o własności tych urządzeń świadczą postanowienia § 2 oraz 16 ust. 3 i 4 tej umowy a także § 10 ust. 2 umowy z dnia 1 października 2011 r.

Podsumowując tę część wywodów należy uznać, że oceniając charakter ruchomości zainstalowanych w ramach linii technologicznej na terenie spalarni w świetle samych tylko postanowień umownych należałoby podzielić pogląd strony powodowej, że stanowią jej własność. W tym stanie rzeczy bezzasadne okazały się zarzuty obraży art. 233 § 1 k.p.c. oparte wnioskach formułowanych przez apelującego na podstawie zeznań świadków R. L., J. J., P. S., P. G., A. D., H. S. i P. W.. Po pierwsze, świadkowie potwierdzili jedynie to, co i tak wynika z postanowień umownych (np. zeznania świadka J. J. – k. 232 i P. S. – k. 234 a także P. G. – k. 236 i P. W. – k. 239). Po drugie, zasadnie przyjął Sąd pierwszej instancji, że świadkowie dysponowali jedynie ogólnymi informacjami dotyczącymi przedmiotu umowy, co skłoniło Sąd do określenia ich relacji jako wiarygodnych „co do zasady”, choć w istocie trafniejszą kwalifikacją byłoby określenie ich wiarygodnymi, lecz częściowo pozbawionymi mocy dowodowej. I tak np. świadek J. P. zeznał, że nie ma pewności, czy zainstalowane urządzenia są tymi samymi, co te, o które toczy się proces – (k. 376).

Trafnie również apelująca zarzuca Sądowi pierwszej instancji niewzięcie pod uwagę złożonych faktur VAT, obrazujących zakup ruchomości. Istotnie dokumenty te obrazują zakup takich ruchomości, jakie zostały zamontowane przez spółkę. Okoliczność tę potwierdzili również świadkowie. Tyle tylko, że w okolicznościach tej sprawy zarzut ten i tak pozostawał bez wpływu na kierunek rozstrzygnięcia.

Przedmioty te zostały bowiem zainstalowane w ramach określonej linii technologicznej i stały się jej integralną częścią. Nakazuje to ocenić ich naturę prawną na płaszczyźnie art. 47 k.c. Jak stanowi bowiem art. 47 § 1 k.c., część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych. Zgodnie z kolei z § 2 częścią składową rzeczy jest wszystko, co nie może być od niej odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego. Jak stanowi § 3, przedmioty połączone z rzeczą tylko dla przemijającego użytku nie stanowią jej części składowych. Decydujące dla uznania, czy rzeczy objęte pozwem mogą stanowić odrębny przedmiot własności, mają zatem nie postanowienia umowy, lecz ich właściwości techniczne i gospodarcze. Powołany przepis w § 2 dla uznania danej rzeczy za część składową innej rzeczy wymaga istnienia więzi, w wyniku której odłączenie nie jest możliwe bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości rzeczy głównej, niekiedy zwanej również nadrzędną albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego. Jak przyjmuje się w doktrynie, więź istniejąca pomiędzy częścią składową a rzeczą musi mieć charakter nie tylko fizyczny, ale także funkcjonalny. Częścią składową jest bowiem także przedmiot, którego odłączenie nie prowadzi do uszkodzenia rzeczy ani przedmiotu odłączonego, ale powoduje istotną zmianę całości lub przedmiotu odłączonego (tak E. Skowrońska – Bocian w: KC Komentarz, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2005, s. 196). Fizykalno-przestrzenny charakter więzi łączącej część składową i rzecz wyraża się w istnieniu fizycznego połączenia części składowej i rzeczy. Więź między rzeczą i częścią składową musi mieć ponadto charakter funkcjonalny. Więź funkcjonalna polega na tym, że pozostające ze sobą w fizycznym związku rzecz i jej część składowa pełnią razem wspólny cel gospodarczy i traktowane są w obrocie jako jedno dobro samoistne (Ł. Żelechowski w: KC Komentarz, pod red. K. Osajdy, 2020, Legalis).

Podobnie natura rzeczy połączonych ujmowana jest w orzecznictwie. Wymaga ono fizycznego i funkcjonalnego połączenia w sposób trwały (tj. nie do przemijającego użytku) kilku samodzielnych elementów tak, że tworzą one całość w sensie gospodarczym, co sprawia, iż rzeczą w rozumieniu art. 45 k.c. jest ta właśnie całość (tak SN w wyroku z 28 czerwca 2002 r., I CK 5/02, nie publ.). Fizyczne i funkcjonalne połączenie w sposób trwały (tj. nie do przemijającego użytku) kilku samodzielnych elementów, tak że tworzą one całość w sensie gospodarczym, sprawia, iż rzeczą w rozumieniu art. 45 k.c. jest ta właśnie całość. Odłączenie od niej jednego z tych elementów powoduje, że ulega istotnej zmianie możliwość korzystania bądź z odłączonego elementu, bądź z pozostałej reszty. O tym więc, czy określone elementy stanowią części składowe jednej rzeczy złożonej, rozstrzyga obiektywna ocena gospodarczego znaczenia istniejącego między nimi sposobu fizycznego i funkcjonalnego powiązania (tak SN w wyroku z 11 marca 2003 r., V CKN 1715/00, nie publ. i z 6 kwietnia 2018 r., III CSK 316/17, nie publ.).

W wypadku istnienia więzi charakteryzującej się wyżej opisanymi właściwościami, rzecz stanowiąca część składową pozbawiona jest samodzielnego bytu prawnego. Nie może być, jak wynika z treści art. 47 § 1 k.c., odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych. Odstępstwo od powyższej zasady zawarte zostało w art. 47 § 3 k.c. Fizyczne uszkodzenie rzeczy lub przedmiotu odłączonego, o jakim mowa w art. 47 § 2 k.c. nie oznacza bowiem,

że mamy do czynienia z częścią składową, o ile połączenie przedmiotu z rzeczą dokonane zostało dla przemijającego użytku (tak m. in. E. Skowrońska – Bocian w: KC Komentarz, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2005, s. 196).

Oceniając z tego punktu widzenia charakter przedmiotowych rzeczy należy stwierdzić, że jedynym dowodem, który mógł sądowi dostarczyć wiedzy dotyczącej objętych pozwem rzeczy był dowód z opinii biegłego. Charakter połączenia poszczególnych elementów linii technologicznej, nawet jeśli był przedmiotem uzgodnień stron, ostatecznie jest kwestią techniczną i tylko na tym gruncie może być oceniany. Z opinii biegłego, jak trafnie przyjął Sąd I instancji jednoznacznie wynika, że nie byłby możliwy demontaż części instalacji bez uszczerbku dla ciągu technologicznego. Oddzielenie i demontaż części z tych urządzeń powodowałoby, że należy liczyć się z dużymi stratami lub brakiem możliwości zastosowania wyciętych elementów do innych zastosowań – (opinia biegłego – (k. 847, 1002 o.). Bez znaczenia pozostaje zatem, że rzeczy te stanowią typowe dla instalacji przemysłowych elementy, które teoretycznie mogą zostać zdemontowane i zamontowane do innych urządzeń. Taka możliwość, wynikająca również z zeznań świadków (zeznanie świadków: J. J. – k. 233; H. S. – k. 377 i P. W. – k. 240), musi istnieć chociażby z uwagi na konieczność wymiany zużytych komponentów.

Wbrew odmiennej ocenie apelującej, nie zachodzi w niniejszej sprawie wyjątek o jakim mowa w art. 47 § 3 k.c. Objęte pozwem rzeczy nie zostały zainstalowane jedynie dla przemijającego użytku, o czym mogą prima facie świadczyć przytoczone wyżej postanowienia umowne.

Po pierwsze bowiem, po zakończeniu umowy z dnia 26 czerwca 2007 r. strona powodowa nie była zainteresowana odinstalowaniem tych rzeczy, określając własne roszczenia z tytułu montażu spornych urządzeń jako roszczenia z tytułu nakładów. Wbrew zarzutowi apelującej, w taki właśnie sposób, tj. jako nakłady określone zostały urządzenia zainstalowane przez powodową spółkę w toku realizacji pierwszej umowy w § 10 ust. 2 umowy z dnia 1 października 2011 r. – (k. 48). W treści użytych sformułowań w żaden sposób nie wynika, aby miały dotyczyć nakładów poniesionych na budynek.

Po drugie, również właściwości techniczne rzeczy, o jakich była wyżej mowa, przemawiają przeciwko uznaniu takiej możliwości.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że dla powodowej spółki nie powstało roszczenie wynikające z art. 222 § 1 k.c., którego dochodziła w niniejszym postępowaniu, skoro przedmiot tego roszczenia, jako część składowa rzeczy, nie stanowi odrębnego przedmiotu własności. Urządzenia te stanowią elementy linii technologicznej, której eksploatacja miała stanowić przedmiot współpracy gospodarczej stron. Umowna regulacja uprawnień strony powodowej do demontażu i zabrania tych urządzeń nie może uchylić ich prawnorzeczowej kwalifikacji.

Nie oznacza to, co warto podkreślić, że strona powodowa nie korzysta z ochrony prawnej wynikającej z poczynionych przez siebie inwestycji na gruncie prawa obligacyjnego, jednakże nie może ona przybrać postaci powództwa, dochodzonego w niniejszej sprawie.

Już jedynie na marginesie wypada przypomnieć, że wobec faktu, iż sporne urządzenia stanowią część linii technologicznej połączone w sposób trwały z budynkiem, wraz z budynkiem stanowi część składową gruntu, stosownie do reguły wyrażonej w art. 191 i 48 k.c. Pozwane (...) M. K. (1) w Ł. nie ma w tej sprawie zatem legitymacji biernej, skoro nie była ani stroną umów z powódką, ani właścicielką obiektu. Właścicielem nieruchomości jest bowiem Samorząd Województwa (...), co nie było przedmiotem sporu.

Mając powyższe względy na uwadze, jak również treść art. 385 k.p.c., należało orzec jak w punkcie 1. sentencji.

O kosztach procesu orzeczono w punkcie 2. sentencji, kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Nie było podstaw do zasądzenia solidarnego tychże kosztów na rzecz strony pozwanej.

(...)

Z.

odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi strony powodowej.

23.11.2020 r.